

OVER DE RUIMTE EN DE VRIJHEID

ACTION! - KRIS DEFOORT EN SALVA SANCHIS

LIEVE DIERCKX

Een danser zet het lijf in, een muzikant zijn vleugelpiano. Met die instrumenten gaan Salva Sanchis en Kris Defoort als gelijkwaardige partners in dialoog. Hun recept is improvisatie met een minimum aan afgesproken parameters. In de energetische ruimte die ze tussen dans en muziek bespelen, komt de danser enkele lastige hordes tegen. Toch is het resultaat bijzonder intens - een boeiende stap in het onderzoek naar nieuwe verhoudingen tussen kunstendisciplines.

Op het wrijfvlak tussen dans en muziek zagen we vorig seizoen al Rosas-dansers Simon Mayer en Tuur Marinus op het podium beweging aftoetsen aan de imposante instrumenten van rockgroep Zita Swoon, terwijl ze op hun beurt de muzikanten uitdaagden om fysiek buiten de grenzen van hun muziek of instrument te gaan. Nog vorig seizoen stond in *The Song* van Rosas het geluid van dansbeweging centraal. En het zal wel tot de orde van synchroniciteit behoren dat vanavond tegelijk met *Action!* ook *3Abschied* in première gaat in de Brusselse Munt. Daarin brengen Jérôme Bel en Anne Teresa De Keersmaecker de kwetsbaarheid van het danslichaam in de arena tegen de fysieke aanwezigheid van de orkestleden en de magmatische krachten van Mahlers muziek.

MUZIEK LEIDT

In *Action!*, de improvisatievoorstelling van Kris Defoort en Salva Sanchis, vormt de ruimte van de Kamermuziekzaal in Concertgebouw Brugge de eerste horde. Rond de centrale patio zijn drie spiralerende lagen gaanderijen aangehecht aan vierkante steunpilaren in grijs beton. Klankgewijs is het de hemel voor melomanen, daarboven. Kijken is moeilijker. Als toeschouwer mag je kiezen voor één van de stoelen rond de gelijkvloerse ruimte of voor een zitje op de gaanderijen. Na een korte rondgang ga ikzelf snel weer in de afdaling, want hoger benemen de dikke pilaren het grootste deel van het uitzicht. In dit akoestisch juweeltje heeft de auditieve ruimte dus een flinke voet voor op de visuele die nodig is voor dans.

Ook in de breedte krijgt muziek bij voorbaat de glansrol. We zijn hier immers toe aan de vierde dag van het nieuwe COME ON!-festival, georganiseerd door Concertgebouw Brugge. De eerste editie, ACTION!, draait rond improvisatie in verschillende muziekgenres en -periodes: van barokmuziek tot hedendaagse muziek, soms in combinatie met andere disciplines. Voor de gelegenheid werd Kris Defoort als jazzimprovisator en componist van hedendaagse muziek gekoppeld aan ex-Rosas danser en choreograaf Salva Sanchis. Dat was geen sprong in het ongewisse. Eerder hadden de twee al gezamenlijke workshops georganiseerd voor hun studenten van respectievelijk P.A.R.T.S. en het Conservatorium Brussel. En sowieso is Defoort in het podiumkunstenveld geen onbekende, zeker niet na de twee opera's die hij schreef in regie van Guy Cassiers, *The Woman who Walked into Doors* en *House of the Sleeping Beauties*. Wat kan dat aan uitwisseling op scène opleveren?

Niet alleen ruimte- en formatgewijs moet dans een tandje bijsteken. Sanchis moet ook opboksen tegen de ruimere podiumervaring van Kris Defoort met improvisatie, en meer in het algemeen tegen een bredere traditie van improviseren op de actuele muziekpodia. Een vol uur improvisatiedans als in *Action!* is geen sinecure. Uitzonderingen daargelaten wordt improvisatie in dans eerder gebruikt in trainingen, om bewegingsmateriaal te genereren in een creatieproces, of ook wel eens als conceptueel statement. Dansimprovisatie op het podium gebeurt vaak binnen strikte parameters: hier beweeg je een arm, daar maak je een draai. De vrijheid is beperkt tot hoe hoog je gaat of hoe ver de uitzwaai is. In dans mag het instrument wel samenvallen met de uitvoerder, maar daartegenover levert een geluidsruimte meer improvisatorische bewegingsvrijheid dan een fysieke ruimte: dansers moeten elkaar ook letterlijk de ruimte kunnen geven.

DANS VOLGT

Maar, als om een potentiële hiërarchische ordening te bezweren, wandelen beide heren democratisch de podiumruimte binnen, beiden *casual* gekleed, elk met een flesje water in de hand. Op even democratische wijze maken ze van de twee sobere grijze stoelen naast de vleugelpiano hun basisstation. De danser ontdoet zich van zijn schoeisel, de muzikant luistert naar de ruimte. In deze muziekrimte weet dans zich toch van meet af aan te legitimeren: de aanwezigheid van de danser maakt je als toeschouwer meteen bewust van de bewegingskwaliteit van de muzikant. Elk op hun manier bereiden de performers zich voor op wat een avond van een ongekennde intensiteit zal blijken.

Die intensiteit heeft in *Action!* weinig te maken met de opbouw van de voorstelling: de enige parameter die Sanchis en Defoort afspraken, was een structuur van vijf tableaux met telkens een korte pauze tussenin. Ook niet met de precieze aard van het bewegingsmateriaal: Sanchis herorganiseert telkens opnieuw zijn lichaam rond opeenvolgende bewegingsimpulsen. Noch met welke muziek Defoort aan de slag gaat: een afwisseling van klassiek klinkende tonen, hedendaagse muziek en pure jazz. Waar het om gaat, is de energie die vrijkomt door de onmiddellijkheid van hun improvisatie. Even onmiddellijk is het effect ervan op de toeschouwer. Je kan niet anders dan ademloos toekijken naar hoe deze twee raskunstenaars al improviserend, een uur lang elk vanuit hun eigen discipline, de ruimte energetisch bezetten.

Toch is de ongelijke podiumervaring van de twee performers met improvisatie merkbaar. Defoort is diegene die zich als een vis in het water lijkt te voelen. Hij gaat heel diep om even later zonder gêne uit zijn muziekformat te treden, waarna hij rustig rond zijn instrument beweegt of wat rondstapt om nieuwe inspiratie op te laden. Zonder haast steekt hij ergens in zo'n pauze een bord tussen de snaren van zijn vleugelpiano, om een andere klanksoort te creëren. Erg knap hoe hij vervolgens onmiddellijk gaat spelen met de onvermijdelijke geluiden die hij daarbij produceert en integreert in het geheel. Ik had ook graag Sanchis zich even uit zijn dansersidoom zien losweken, maar hij houdt in. Zijn aangeboren muzikaliteit vertaalt zich in *Action!* uitsluitend naar beweging – het geluid van zijn dansende lijf en ademhaling zet hij niet actief in. Een gemiste kans, wellicht. Achteraf vertelt hij hoe hij even aan het neuriën ging, heel klein, omdat het niet gemakkelijk voelde.

In het derde deel culmineert de expertise van Defoort in een onvergetelijke jazzsessie. Als hij stopt met spelen, zindert de muziek minutenlang in de ruimte na. De complete inleving in zijn pianospel toont de kracht van muziek als zuivere extensie van de muzikant, of omgekeerd. Zijn piano is klankkast voor zijn talent. Sanchis lijkt in het proces even het noorden te verliezen en toont een glimp van een mentale strijd. Hij biedt vervolgens weerwerk in een danssolo die even energiek probeert te zijn, en wel zonder muziek. Wellicht had hij zich ook qua ruimtegebruik meer vrijheid mogen gunnen om op de visueel moeilijke plekken in de zaal op te kunnen tornen tegen de auditief-energetische impact van de muziek.

GECOMBINEERDE ENERGIE

Gelukkig voor het evenwicht tussen dans en muziek in *Action!* is Defoort een oude rot in communicerend improviseren. Gelukkig ook bestaat er een soort van erecode in de wereld van muziekimprovisatie. Die gaat over vertrouwen en over je ego laten varen ten dienste van het resultaat. Dan blijkt ook waarom Defoort als groepsimprovisator zo gewaardeerd wordt: in de loop van de voorstelling kijkt hij niet zo vaak naar Sanchis, maar je voelt dat hij ridderlijk de leiding neemt en structureert waar dat nodig is. Daarnaast hanteert hij een definitie van improvisatie als 'instant composing', zo vertelde hij me in een interview. Hij bedoelt daarmee dat je tijdens het improviseren ook afstand moet kunnen nemen om je op elk moment bewust te blijven van waar de voorstelling naartoe gaat.

Dankzij dat nauwe luisteren weten Sanchis en Defoort hun respectieve disciplines naar een hoger niveau te tillen. Hoger, tot op het punt waar hun gecombineerde energie gaat rondtollen in de ruimte en elk geluidje in de zaal deel gaat uitmaken van hun proces. In de hoek vlak achter mij klinkt een klein repetitief geluidje: een gewilde echo? Nee, er valt geen technologie te bespeuren. De klank is ook te fijn voor de amechtige batterij van een mobieltje. Slaat er ergens een pacemaker op hol? Meegezogen worden in de slipstream van muzikale en fysieke energie geldt als enige optie, zelfs voor gedigitaliseerde onderdelen van onze toeschouwerslijven.

De wet van behoud van energie zegt dat er geen energie kan verdwijnen of ontstaan. Energie

wordt nooit gemaakt, en gaat nooit verloren. Energie kan alleen maar omgezet worden in een andere vorm, of overgezet worden op een ander voorwerp. In *Action!* beperken het improvisatieformat en de kwaliteit van de interactie de ruis tot een minimum. Tegelijk lijkt de impact van de twee performers op de ruimte én op de toeschouwer ook recht evenredig met de vrijheid die ze zich gunnen. Goed, de concrete ruimte van de Kamermuziekzaal is een voordeel voor de muzikant, maar toch leek Sanchis in diezelfde ruimte soms te veel in te binden. En, hoeveel heeft dat te maken met het (onvermijdelijk geïnhibeerde) lichaam als instrument? Heel benieuwd hoe dat bij een volgende sessie, in een neutralere setting, zal uitdraaien.

Gezien tijdens het ACTION!-festival in Concertgebouw Brugge op 16 februari 2010.

Info: www.concertgebouw.be

Deze tekst kwam tot stand in het kader van Corpus Kunstkritiek, een initiatief van VTI - Vlaams Theater Instituut, met steun van Vlaams-Nederlands Huis deBuren. www.vti.be/corpuskunstkritiek

De teksten van het Corpus Kunstkritiek vallen onder de licentie [Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works 2.0 Belgium](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/), wat betekent dat de teksten verspreid, maar niet veranderd mogen worden. Elke vorm van verkoop of betalende distributie is apart te onderhandelen, contacteer VTI.